

L'aigua en el record i l'imaginari col·lectiu a Mollet del Vallès

Rosa Maria Securún Fuster* i María Asunción Valiente Bermejo**

No hi ha dubte de la importància que té l'aigua per a la vida. Des d'una perspectiva biològica i bioquímica, tant l'origen com el desenvolupament de la vida al nostre planeta haguessin estat impossibles sense l'aigua. Des d'un punt de vista social i amb una òptica més local, és evident que al llarg del temps la relació que s'ha establert entre l'aigua i els costums dels éssers humans als diferents territoris ha anat variant significativament.

En aquest article ens proposem recordar com ha estat aquesta relació entre l'aigua i els molletans i les molletanes a la nostra ciutat al llarg del segle XX i com ha anat canviant amb l'arribada dels avenços tecnològics.

Per poder fer aquesta recerca ens hem basat tant en bibliografia relativa al tema, i citada al final de l'article, com també en la memòria oral d'un nombrós grup de testimonis que han volgut compartir amb nosaltres els seus records.

L'article s'articula en quatre apartats principals; el primer d'ells descriu visions mítiques i populars sobre l'origen de Mollet en contraposició a les evidències científiques. El segon mostra la relació entre la fe del poble i els diversos actes religiosos rogatius de pluja que es van organitzar en anys de sequera. El tercer apartat descriu la

convivència diària entre els molletans i les molletanes i l'aigua: com i on es rentava la roba, d'on s'obtenia l'aigua per cuinar i per rentar-se abans de la generalització del subministrament de l'aigua corrent. I per finalitzar, el darrer apartat s'aproxima a la relació que mantenien els molletans i les molletanes en moments d'esbarjo amb l'aigua, per exemple les activitats de lleure al riu Besòs i a la mina de Can Magre, així com també es descriuen algunes tradicions relacionades amb els poders curatius de l'aigua o a l'entorn de l'aigua.

1. Origen de Mollet: el mite del llac

El cronista molletà Joan Solé Tura, als *Rodolins festius de la història de Mollet* (SOLÉ TURA, 1993), recull la idea popular que els terrenys on actualment es troba Mollet havien estat un antic llac, i en els seus rodolins queda palès en diverses ocasions: "En un prat que temps enrere fou hoste d'un llac blavós."; "Quan el llac es va assecar va començar a venir gent"; "Ja s'ha dit que de primer, poca gent es rentava per allò de la manca d'aigua i del llac assecat"; "Al començament era un llac, després quatre cases de fang...". També els *Goigs de Sant Jaume* (ANSÓ i CAMPOY, 2011), patró de Gallecs, citen la ubicació de l'ermita de Gallecs

* Mestre i psicopedagoga. rsecurun@xtec.cat

** Doctora en Ciències Químiques. valiente.asun@gmail.com

prop d'un estany "...A últims del segle novè, aquí uns gallegos vingueren, y cerca un estany vos feren aqueix temple amb molta fe..."

Tanmateix, les evidències geològiques desmenteixen el mite popular del llac (BERTRAN i TARRAGÓ, 1996) i (BERTRAN, 2016).

2. Actes religiosos per demanar pluja

Un esdeveniment tan lúdic com la nostra actual Festa Major té els seus orígens en una prometença i jurament (Vot de poble) que el poble de Mollet va fer a la Mare de Déu de la Pietat i que es renovava anualment per tal que els deslliurés de fenòmens com el fred, la pèrdua de collites, la fam, les guerres i la pesta (TURA i SOLANO, 2013). Anàlogament, aquesta fe catòlica ha estat la impulsora de la demanda de pluja en períodes de sequera en moments més recents de la nostra història. Exemples d'aquestes rogatives de pluja han estat els aplecs, les processons i les pregàries que es descriuran a continuació.

Els dietaris de Joan Ros (ANSÓ i CAMPOY, 2011) remarquen que els anys 1945, 1949 i 1957 van ser molt secs i que es van organitzar moltes processons rogatives de pluja, alguna d'elles amb més de 500 assistents. Josep M. Suñé (SUÑÉ, 2006), així com el *Full dominical*, recullen les processons rogatives de pluja de finals dels anys quaranta, amb recorregut entre l'església de Sant Vicenç i l'església de Gallecs. Presidia la processó la imatge de Jesús crucificat (conegut popularment com *Sant Cristo Gros*) transportat pel Cos de Portants. Durant el trajecte d'anada es resava el Via Crucis, arribats a l'església de Gallecs es resaven pregàries específiques rogatives de pluja i a la tornada es resava el Sant Rosari. A banda de la presència

Figura 1. Aplec de Sant Elies, any 1965.

Foto: M. Roca

Figura 2. Processó per anar a la Pedra Salvadora amb la finalitat de fer ploure. Publicada a: Mollet el pas del temps

del poble, es convidava les autoritats, associacions i entitats locals a participar-hi. Les processons previstes per al 12 i el 19 de desembre de 1948 van haver de ser suspeses, la primera a causa de la pluja i la segona a causa del mal temps. Finalment el dia 13 de febrer de 1949 a les 15.30 h es va celebrar la processó sota una forta ventada. Els veïns de Gallecs arribaren davant l'església de Sant Vicenç des de l'església de Gallecs amb la seva Creu de la Missió, per tal de fer el seu camí de tornada i unir-se a la comitiva de Mollet en el seu camí d'anada. El patró de Gallecs, Sant Jaume, és considerat amb capacitat de deslliurar la zona de tempestes, sequera i pesta, tal com citen els *Goigs de Sant Jaume* (ANSÓ i CAMPOY, 2011) "...Guardáu los fruyts de la terra de pedra en les tempestats, y pluja en les sequedats nos alcansáu, y desterra vostre poder celestial la peste de aqueix vehinat".

Al Full dominical de la parròquia de Sant Vicenç de Mollet ha quedat també constància d'una pregària especial a petició del bisbat, que se celebrà el 16 de març de 1965 a l'església de Sant Vicenç en conjunt amb tota la Diòcesi de Barcelona, per tal de demanar pluja.

Curiosament, el recull fotogràfic *Mollet el pas del temps* (BOTEY, 1990) inclou la imatge d'una processó rogativa de pluja dels anys trenta amb destinació a la Pedra Salvadora.

Pel que fa als aplecs rogatius de pluja, ANSÓ i CAMPOY (2011), BOTER DE PALAU (2002) i RIBOT i CAMPRUBÍ (1975) coincideixen a remarcar l'assistència del poble de Mollet i Gallecs a l'aplec de Sant Elies, que se celebra el 25 d'abril a l'ermita del mateix nom, que es troba a Sant Pere de Vilamajor, al cim del Collet a 999 metres d'alçada. En menor grau també

el poble de Gallecs assistia a l'aplec de Sant Valerià, que tenia lloc entre mitjans d'abril i començaments de maig a l'ermita del mateix nom, situada al costat de Can Cuscó, a Lliçà d'Amunt.

Tornant a l'aplec de Sant Elies, els seus inicis estan datats al s. XV i relacionats amb el jurament que els habitants de la zona de la Tordera van fer de construir una ermita dedicada a Sant Elies si els lliurava de la sequera i l'epidèmia de còlera que patien. Podria ser que el poble triés sant Elies per la relació que la Bíblia estableix entre la fi dels tres anys de sequera a Israel quan sant Elies derrotà els profetes del fals Déu Baal al Mont Carmel. Després d'uns 170 anys de culte a sant Elies, l'ermita va caure en l'oblit. L'any 1915 es va iniciar la reconstrucció de l'ermita, promoguda pel vicari de Mollet, mossèn Llorenç Valls, que havia estat anteriorment vicari de Sant Pere de Vilamajor, i amb col·laboració de devots de Mollet, Sant Pere de Vilamajor i Sant Esteve de Palautordera. Des d'aquell moment es continuà amb la tradició de pujar cada any a Sant Elies el 25 d'abril fins a l'esclat de la Guerra Civil. Després de l'any 1945 es tornà a restaurar l'ermita i es van reprendre els aplecs. Com a aspectes relacionats amb Mollet en aquest aplec, l'any 1947 es va estrenar un baldaquí regalat pels devots de Mollet, i l'any 1967 van oferir al sant la nova carretera i les obres de l'ermita. Es veu que aquell any es van aplegar un total de 250 persones i que l'aplec va acabar amb la tan desitjada pluja. Actualment encara es continua celebrant l'aplec de Sant Elies, que, tot i perdre l'essència rogativa original, avui en dia s'emmarca en diversos actes previs a la festa major de Sant Pere de Vilamajor, i fins i tot ha estat

Figura 3. Banyant la canalla, amb el cubell. Foto: família Xicola Salvans.

190

recollit a l'inventari de Patrimoni Immaterial del Massís del Montseny per la UNESCO (MAURI, 2015).

3. L'aigua a la vida quotidiana

Els molletans i les molletanes del segle passat necessitaven l'aigua en el seu dia a dia per a tasques tan imprescindibles com eren la de beure, cuinar, tenir cura de la higiene personal, netejar les llars i fer la bugada.

La gent treia l'aigua que necessitava per al dia a dia de les cases, dels pous, les fonts i les mines. A Mollet l'aigua corrent es va inaugurar el 20 d'agost de l'any 1911, quan Mollet tenia uns 3.000 habitants, i en aquells moments s'hi van abonar 109 cases.

3.1 La higiene

Com bé recorda la Rosa Mauri, "al matí em rentava amb un moble palanganer" que tenia a dins de la seva habitació. "Recordo que a la part de dalt hi havia una palangana amb un

forat amb tap, a dintre un bon gerro d'aigua, també una pastilla de sabó i a la part de baix un recipient buit. Tot a punt per rentar-se la cara i les mans (a l'hivern de pressa perquè l'aigua estava molt freda), destapar la palangana perquè l'aigua anés al recipient de sota i amb ell baixar l'escala fins al núm. 100, on hi havia la comuna, per tirar-hi l'aigua bruta. D'allà anar a la cuina a tornar a omplir el recipient de l'aigua, agafant-la d'una galleda per a l'endemà al matí".

La gent es rentava a fons un cop a la setmana, normalment els dissabtes, per anar a missa o a ballar els diumenges. Calia fregar fort la pell perquè la gent tenia "pegateres": clapes de brutícia o ronyà.

Els caps de setmana tothom, tant els que tenien aigua corrent com els que no, recorden que era el moment del bany complet: s'escalfava l'olla gran amb aigua, a l'hivern a la cuina econòmica o a la llar de foc, i a l'estiu amb el fognonet de carbó, i s'omplia el

cubell gran. Amb la canalla petita es feia servir el cubell petit.

Si es feia servir el cubell gran, primer es banyaven els fills i després els pares. S'havia d'estalviar l'aigua, donat que s'havia de pourar i tragar les galledes del pou a la casa.

Per escalfar l'habitació o el menjador, que era on es banyaven, s'encenia esperit de vi. Després es van anant introduint les dutxes amb un dipòsit a fora que s'escalfava amb el sol fins que es van generalitzar els elèctrics i els de butà.

A la primera meitat del segle XX molt poques cases tenien lavabo ni vàter, la majoria tenien comunes que estaven fetes d'obra i consistien en un pou mort que estava comunicat amb una fossa, de manera que les defecacions servien d'adob a la terra. Les dutxes també estaven a l'exterior de les cases.

A les principals indústries de Mollet (la Pelleria, Can Fàbregas i Can Mulà) hi havia un servei de dutxes, amb aigua calenta a l'hivern, que era molt utilitzat pels treballadors.

A les cases es reciclava de forma natural: l'aigua de cubell moltes vegades servia per regar l'hortet a prop de la casa.

3.2 La neteja de la llar

Per netejar la casa calia administrar bé l'aigua (cal recordar que fins a finals de la dècada dels seixanta no es va comercialitzar el pal per fregar) i les dones fregaven agenollades al terra fregant-lo amb una baieta i una galleda d'aigua. Per fregar els plats s'utilitzava aigua amb sosa càustica o terra d'escudelles.

3.3 La bugada

El procés de rentar la roba

Entre totes les feines de la llar que més feina comportava era rentar la roba.

Era una tasca que no es podia fer en un sol dia. Molta gent rentava els dissabtes i els diumenges perquè necessitaven el davantal per anar a treballar el dilluns i la resta de roba s'acabava de rentar el dilluns. Era habitual que les nenes acompanyessin les mares o les àvies a rentar, ja que una persona sola no podia portar la roba, la galleda, el cubell, el picador i el sabó.

Per rentar-la, calia posar en un cubell que tenia un forat la roba blanca en remull amb aigua i escames (trossos de sabó). Al cap d'una estona des-tapaven el forat del cubell perquè sortís l'aigua, es tornava a tapar i s'omplia d'aigua una altra vegada.

Es rentava la roba picant amb el picador. Abans de l'existència dels sabons sintètics era comú fer servir sabó fet a base de cendres i també sabó de sosa. Es feia servir el sabó Lagarto en pastilla. En el cubell amb la roba s'hi posava un drap amb cendra neta sense carbó unes hores i l'endemà ja estava una mica neta. També es feia servir *azulete* (blavet), substància per emblanquir la roba rentada i lleixiu.

Un cop la roba estava neta s'havia d'estendre, però els nouvinguts, que ja tenien el costum del seu poble, l'asse-caven a terra, i com que tot eren camps l'estenien sobre les bardisses. La resta de gent l'estenia amb estenedors al pati, als balcons, a l'eixida o a l'era, i calia estendre-la bé sinó et criticaven. S'havia de fer seguint un cert ordre: la roba blanca en un cantó i la de color en un altre. La roba interior una mica amagada. Se sabia si una dona estava en estat o no per la roba que estenia, es mirava si els llençols estaven ben ape-daçats, i vulgarment es deia que deixar la roba estesa a la nit "feia porc". També es deia quan feia molt de fred i la roba quedava rígida, que quedava "seca com un bacallà".

Pels verals del carrer Sant Jordi, la Balbina Camp recorda que deien aquest refrany: “roba perquè no t'eixugues, mestressa perquè no et bellugues”. Volia dir que si es girava la roba, s'eixugaria abans. Cal tenir en compte que la majoria de roba era de cotó o llana.

També es rentava la llana dels matalassos, per fer-ho es posava la llana en un cove, s'hi tirava aigua i allà s'esbandia.

On rentava la gent

Tal com s'ha dit abans, no a totes les cases del poble arribava l'aigua corrent, i a les que hi arribava als anys quaranta i cinquanta estava molt restringida i no tenia prou força. Moltes cases tenien dipòsit però l'aigua no pujava i el dipòsit no s'omplia. A l'entrada del comptador hi posaven una galleda perquè allà s'omplia més fàcilment.

Els que tenien safareig a casa els costava molt d'omplir-lo. S'havia de treure l'aigua dels pous, i omplir un safareig particular petit podria significar pouar entre quaranta o seixanta galledes segons la grandària. Per això era més còmode anar als safarejos públics on cadascuna es rentava la seva roba, tot i que hi havia alguna dona que rentava la roba per a altres.

Hi ha qui diu que anar als safarejos públics era terapèutic: s'hi xerrava de tot i de tothom, que si aquell s'ha casat, que si aquella ha fet pasqua abans de rams, ho comptaven, miraven l'estenedor... Si hi havia canalla a prop o alguna persona que no volien que sentís algun comentari deien “calla, que hi ha roba estesa”.

Als nens i nenes que es volien posar a la conversa se'ls deia: “Tu, a callar, fins que la gallina pixi”.

Un altre avantatge d'anar a rentar

Figura 4. Vista del safareig de Can Lledó. Foto: família Soldevila Mogas

Figura 5. Safareig del Pou de l'Aiguaviva a la dècada de 1940. Foto: J. García

als safarejos públics era que aquests no es glaçaven quasi mai, en canvi els safarejos petits sí que es gelaven i abans de rentar s'havia de trencar el gel a cops de picador. Els safarejos grans difícilment es glaçaven perquè l'aigua no estava estancada sinó que entrava per un costat i sortia per un altre.

Es va deixar d'anar als safarejos quan a totes les cases va arribar-hi l'aigua corrent, a l'inici de la dècada dels seixanta. Després van començar a aparèixer les primeres màquines de rentar que s'accionaven amb una maneta.

Els safarejos

Com hem explicat, servien per fer la bugada. Eren basses grans normalment de forma rectangular que s'alimentaven d'aigua corrent provinent d'alguna mina, pou, rec...

A Mollet cal diferenciar els safarejos públics —de grans dimensions i oberts a tothom— dels privats —també coneguts com a rentadors—, més petits i d'ús generalment restringit.

Els tres grans safarejos públics eren el de Can Lledó, el de l'Aiguaviva i el de l'Escorxador.

El safareig de Can Lledó estava situat al carrer del Comte d'Urgell, molt a prop de la confluència amb el carrer de Gaietà Vínzia. Era el safareig més gran i de més anomenada, on s'aplegava tanta gent i es parlava de tantes coses que deien que era el "Congrés dels Diputats de Mollet". No sabem quan es va construir però l'any 1910, el consistori molletà va proposar demanar un préstec per fer diverses obres, entre elles millores a aquest safareig. Les obres les va materialitzar, els primers mesos de 1911, en Miquel Rosés i els seus paletes. Era un safareig rectangular, molt gran, amb tres rentadors. Agafava l'aigua de la mina de Can Lledó. A la sortida del safareig la mina es dividia en dues branques: una que seguia de manera aproximada el carrer de Gaietà Vínzia i l'altra que creuava el torrent Caganell, per seguir cap al parc de Can Mulà i el Calderí.

El safareig de l'Aiguaviva, també conegut com safareig del Pou de l'Aiguaviva o de la Riera Seca, estava situat a la

plaça de Maria Blanchard, a tocar de la riera Seca. Probablement fou construït l'any 1911, al mateix temps que el pou de l'Aiguaviva, del qual n'agafava l'aigua. Era molt llarg, de forma rectangular i hi cabien unes vint dones.

El safareig de l'Escorxador estava situat a l'antic escorxador municipal, a la rambla de Balmes. Segons consta a les actes de l'Ajuntament, el 26 de gener de 1913 s'aprova la subhasta de l'obra per fer un safareig públic a l'escorxador. Més endavant, l'any 1951, es va construir un segon safareig destinat únicament a rentar la roba dels malalts infecciosos.

De safarejos privats n'hi havia molts, totes les cases de pagès en tenien un. Malgrat que eren privats i de dimensions generalment reduïdes, en alguns es permetia que altres dones hi anessin a rentar, i en els més grans hi cabien fins a sis o set dones. Cal destacar els safarejos de Cal Tanos i Cal Plata.

El safareig de Cal Plata estava situat al carrer de Gaietà Ventalló, cantonada amb el carrer de Ramon Casas. Era un dels safarejos privats més grans, tenia cabuda per a sis o set dones i a més a més de la gent de Cal Plata també hi anaven a rentar les dones del carrers de Portugal i del Sol.

El safareig de Can Tanos o de Can Boter estava situat a la rambla de Pompeu Fabra, cantonada amb el carrer de Madrid, a tocar de la riera Seca. Tenia forma rectangular de 4 x 1,5 m. Hi anaven a rentar les dones del voral. Tenia dues piques separades per una reixa i un cademat. Una part era per a la gent de Cal Tanos i l'altra oberta a tothom.

3.4. Els pous

Totes les cases de pagès tenien un o més pous. Eren imprescindibles per garantir el subministrament d'aigua,

fins al punt que es diu que sovint es feia el pou i després la casa. Fer i mantenir els pous era una feina especialitzada. En Jordi Pascual, en Mariano de Can Gibert i la família Navarro són alguns dels darrers pouaires de Mollet.

Pouar –treure aigua del pou amb la galleda i la corriola– era pesat, sobretot quan s’havien de treure moltes galledes. A partir de la dècada de 1950 es comença a generalitzar la instal·lació de bombes, fet que alleugerà molt la feina de pouar.

Hi havia carrers, com el de Sant Llorenç, on hi havia un pou per a cada tres o quatre cases. Els pous acostumaven a estar situats davant de les cases a prop dels horts.

A més a més dels pous de les cases particulars, a Mollet hi havia pous comunitaris de regants –com ara els pous del Sindicat de Regants o el pou dels Propietaris– i pous municipals d’abastament, com el pou de l’Aiguaviva, el primer que va subministrar aigua corrent a les cases, a partir de l’any 1911. Malgrat això, als anys cinquanta la meitat de les cases encara no tenien aigua corrent, de manera que l’abastament era mitjançant pous o fonts.

3.5. Les fonts

La hidrogeologia de Mollet no afavoreix l’existència de font naturals. Malgrat això són moltes les fonts que tenien el seu origen en l’aigua d’una mina o a partir de la xarxa de subministrament d’aigua corrent.

De les fonts històriques, cal destacar les següents:

La font de la Plaça de Prat de la Riba, d’estil modernista, és sens dubte la més emblemàtica de Mollet. Fou dissenyada pel prestigiós arquitecte Domènec Sugrañes i Gras (Reus 1878 – Barcelona 1938), deixeble de Gaudí i continuador de les obres de la Sagrada Família de Barcelona. El mestre d’obra fou en Pere Solà i els treballs de forja els va realitzar el fer-

194

Figura 6. La font modernista original, en primer terme. Foto: família Galobardes Molins

Figura 7. Sortidor de la plaça de Prat de la Riba, col·locat en lloc de la font modernista, quan aquesta fou enderrocada el 1961. Foto: família Rocabayera Bonvilà.

rer Joan Fortuny i Santamaria. La font fou inaugurada pel batlle Joan Soler el 20 de juny de 1921. Durant el franquisme, l'any 1961, la font original va ser enderrocada amb el propòsit de modernitzar la plaça quan era alcalde en Francesc Llorens. Al seu lloc es va construir un sortidor d'aigua que popularment l'anomenaven "la Palangana". Ja en democràcia, l'any 1983, gràcies a una iniciativa de subscripció popular impulsada per l'Associació de Veïns de la Zona Centre, es va construir una rèplica de la font modernista. L'emplaçament de la font actual es va desplaçar una mica respecte de l'original per tal que es veiés, des del carrer de Barcelona, alineada amb el campanar de l'església de Sant Vicenç.

La primera font de la plaça de Catalunya era coneguda popularment com la font del Pillo. Era una font ornamental, feta amb rocalla, tenia unes paneres que recollien l'aigua del brollador superior i així l'aigua anava saltant per les vores. A dintre hi havia peixos. Aquesta font fou substituïda per una segona, d'estil modernista, feta de maons i coronada amb una estructura metàl·lica. Es va enderroc quan es va cobrir el torrent Caganell.

La font modernista de Can Mulà, situada al parc del mateix nom, formava part dels jardins de la residència de la família Ros. Està ubicada dins d'una glorieta amb cúpula de trencadís blanc i blau, amb un brollador situat en una urna de trencadís blanc encastada a la paret.

La font de Ca l'Escanilla, d'estil modernista, està situada al carrer de Berenguer III, davant de la casa també modernista que li dona nom. Està feta tota de maó i consta d'una base rectangular de la qual surt una estructura que suporta la pica de l'aigua. Té un sol brollador encastat a la paret en

Figura 8. Font modernista de Can Mulà. Foto: R.M. Securún

Figura 9. Font de Ca l'Escanilla, a la dècada de 1970. Fons: Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès

196

Figura 10. Font del Carrer del Sol. Foto: R.M. Securún

Figura 11. Font darrera del Mercat Vell. Foto: R.M. Securún

una segona estructura vertical. L'actual és una rèplica.

La font de Cal Forner està situada en la confluència dels carrers de Portugal –antic carrer dels Fems– i Sol, per això també es coneix per aquests noms. Està encastada a la paret de la cantonada i consta d'una sola pica feta amb maons.

La font del Mercat Vell, situada al darrera d'aquest edifici, fou construïda l'any 1949, al mateix temps que el Mercat. Està encastada a la paret, té una sola pica de maons i està decorada amb trencadís blanc.

4. L'aigua i l'esbarjo, l'aigua i els remeis populars

Tant el riu Besòs com la mina de Can Magre han estat llocs de trobada i esbarjo per als molletans i les molletanes fins als anys seixanta. En el record popular han quedat les imatges de nens, famílies i amics que jugaven al riu, es banyaven a l'estiu (sobretot al gorg de Can Prat), pescaven, hi passejaven o hi anaven a berenar. Segons testimonis orals, era molt habitual entre els nens jugar a pescar capgrossos. En finalitzar el curs escolar, durant l'època de la República, els alumnes dels Col·legis Nous, en el marc de les colònies que s'organitzaven a l'estiu, feien excursions al riu. Fins als anys seixanta totes les escoles de Mollet hi anaven a fer excursions.

Segons recull en Vicenç Plantada (PÉREZ, 1998), l'any 1888 es pescava al Besòs fent servir diverses tècniques: amb les mans, amb cistells de vímet, amb hams, cordes, xarxes i fins i tot embrutant l'aigua amb calç viva. Diu Vicenç Plantada que les anguilles les pescaven a la nit fent servir cucs. Testimonis orals recorden que els nens anaven a pescar fent servir joncs i tornaven a casa amb els peixos penjant a

Figura 12. Colònies escolars al Besòs l'any 1951. Al mig, la senyoreta Trinitat Falguera. Foto: J. Espín

Figura 13. El Besòs, que va ser un espai d'esbarjo familiar. Any 1959. Foto: O. López

banda i banda del jonc per sobre les espatlles. *L'Abans* (BOTER DE PALAU, 2002) també recull que al segle passat es pescava amb canya i que els vailets feien servir també cabassos de vímet, tal com ja havia assenyalat en Vicenç Plantada. Tant les fonts documentals com orals coincideixen que les espè-

cies més abundants eren els barbs i les anguiles.

BONVILÀ (1980) i BOTER DE PALAU (2002) parlen de la mina de Can Magre com a lloc de celebració tant de berenades com de les revetlles de Sant Joan, Sant Pere i Sant Jaume. A les berenades s'anava amb la famí-

Figura 14. Bany al Besòs. Anys 1950-60. Foto: J. Planellas

Figura 15. Jugant a caçar capgrossos. Dècada de 1960. Foto: família Gordi Serrat

lia o els amics per tal de refrescar-se i menjar plegats. Solien portar truites, tomàquets, pebrots, cebes, olives, esqueixada de bacallà, carn i botifarres. Després de l'àpat, els adults solien fer la becaina i els petits jugaven a la mina i als boscos propers.

198

En Vicenç Plantada (PÉREZ, 1998) també recull un altre tipus d'acte lúdic anomenat "fontada", i el defineix com: "acte d'alegria o expansió de que disfruten una família, uns quants companys, caçadors, caramellaires, els d'un ofici en la diada del seu sant patró, etc, en una mina o font ... per esmorzar o per dinar". Val a dir que les persones que han aportat el seu testimoni oral es refereixen a aquest acte com a "berenades" i no recorden que s'emprés el terme de "fontada" habitualment.

A Mollet, les revetlles se celebren al carrer, però també a la mina de Can Magre. Per celebrar-les, els molletans i les molletanes portaven coca, aiguardent i vi, i no faltaven les ballades i cantades. Ha quedat constància (BONVILÀ, 1980) que a la mina de Can Magre, la nit de la revetlla de Sant Joan, es practicava una cerimònia per curar els nens de "trencat", que era el terme popular amb què es disig-

Figura 16. Dues nenes banyant-se al Besòs. Foto: família Pi Vilardell

nava un nen herniat. A la mitja nit, es feia passar l'infant per l'interior d'un tronc de roure prèviament preparat. Normalment eren el pare i el padrí de la criatura qui feien la maniobra mentre recitaven "Trencat te'l deixo, curat te'l torno". Si als nou dies el roure no s'havia mort, indicava que l'infant es curaria de trencat.

Una altra malaltia que patien els infants, la cura de la qual també es relacionava amb l'aigua, era l'enaiguat. Aquest és el terme popular emprat per designar que un infant sent gelosia, enyorament, mostra tristor, plora i reclama atencions. Els testimonis orals confirmen que normalment eren les

Figura 17. Tarda de pesca al Besòs, als anys trenta. Foto: família Viñallonga Roca

Figura 18. I més pesca, ara amb nens i nenes. Foto: A. García

àvies les que s'ocupaven de portar a curar d'enaigat els infants, i a Mollet ho feien de diverses maneres: anaven al Besòs o a les mines de Can Lledó i Can Magre a tirar pedretes o paperets a l'aigua junt amb les criatures. Una de les informants (Balbina Camp) recorda que la seva àvia els recitava a ella i a la seva germana la següent dita seguida d'un Parenostre.

“Si ets enaigat de la part del matí, que Déu et curi i Sant Martí. Si ets enaigat de la part del migdia, que Déu et curi i la Verge Maria. Si ets enaigat de la part del vespre, que Déu et curi i Sant Silvestre”

A altres indrets de la geografia catalana també trobem remeis per curar d'enaigat, per bé que aquests diferien força dels de Mollet. Per exemple, al diccionari Alcover Moll es diu que a la Seu d'Urgell es guaria donant de menjar gallina negra bullida sense salsa i deixant que la

criatura mengés tot el que vulgues. Segons un recull de dites de l'Alt Pirineu (FARRÀS, 1998), s'havien de resar tres parenostres a la Santíssima Trinitat i un Credo a la mort de Nostre Senyor Jesucrist junt amb la següent oració:

“Dos són els que tenen el mal pres, tres són els que tenen dos mals, que emparen la Verge Maria i Sant Joan. Si tens el mal pres al matí, a Déu t'encomano i a Sant Gaudí. Si tens el mal pres al migdia, t'encomano a Déu i a la Verge Maria. Si tens el mal pres al vespre, t'encomano a Déu i a Sant Silvestre. Jesucrist és nat. Jesucrist és mort. Jesucrist és ressuscitat. Jesucrist és nat. Jesucrist és mort. Jesucrist és ressuscitat. Jesucrist és nat. Jesucrist és mort. Jesucrist és ressuscitat. Així curi aquest anaigat (afegir el nom de la persona afectada) com aquestes paraules són veritat”.

Els testimonis recorden que a Mollet hi havia dones especialitzades en

curar d'enaiguat, i citen la de ca la Ganassa —al carrer de Jaume I, al costat del Forn Llargués—, la Mònica i la seva mare —que vivien primer a les cases ensorrades de Can Viñas, i després al

davant d'on hi havia les Panyeries Sabadell, al carrer d'Anselm Clavé—, una senyora molt gran davant de cal Segalés, l'Elvireta de l'Era —que vivia al pasatge de Sant Llorenç i després va anar

200

Figura 19. Font del Pillo, en la primera dècada del segle passat. Foto: A. García

Figura 20. Font de la Plaça Catalunya, construïda a partir del 1911, amb el pont de la Mandra i la urbanització del nou espai. Foto: família Soldevila Mogas

a viure prop d'on venien el gas butà— i la Sibela. També hi havia en Xic Pastor de Montornès, un metge que després de la guerra no va poder exercir com a tal i exercia com a curandero.

Com ja hem dit, la nit de Sant Joan tenia la màgia de poder curar de trencat els infants. El *Costumari català* de Joan Amades recull diverses tradicions relacionades amb virtuts especials de l'aigua durant la nit de Sant Joan (curatives, màgiques, fortuna, bellesa...). Per exemple, cita que a Mollet les joves es rentaven la cara amb aigua ben clara durant l'espai de temps en què cauen les dotze batallades de la mitja nit perquè porta bellesa i gentilesa, mentre recitaven:

“Sant Joan Baptista, apòstol i evan-

gelista, per la virtut que Déu us ha dat, feu-me tornar més maca que l'any passat”.

Agraïments

Balbina Camp i Plans, Jordi Bertran i Duarte, Encarna Castellón i Martínez, Joan Castellón i Martínez, Joan Codina i Torrents, Marina Duñach i Torras, Josep Galobardes i Pocurull, Pere Lluís i Pedragosa, Dora Lobato i Conde, Rosa Mauri i Serra, Pilar Molins i Cid, Joan Monserdà i Torrents, Fermí Navarro i Girau, Cristina Nofrerries i Viñals, Montserrat Pocurull i Roca, Pere Torrents i Falguera, Joan Ventura i Maynou, Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès.

Bibliografia

- ALCOVER, A. M. i MOLL F. B. [en línia]. Diccionari Català-Valencià-Balear. Institut d'Estudis Catalans. <http://dcvb.iecat.net>
- AMADES, J. (1983) *Costumari Català; el curs de l'any*. Volum IV: Estiu. Salvat Editores i Edicions 62. Barcelona.
- ANSÓ, J. i CAMPOY, G. (2011). La vida rural a Gallecs. *Dietaris de Joan Ros Herrero (1895-1978)*. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 12. 292 p. Mollet del Vallès.
- ASSOCIACIÓ BÍBLICA DE CATALUNYA (1997). La Bíblia. Editorial Claret. 619 p. Barcelona.
- BERTRAN, J. (2016). L'aigua en l'essència molletana. *Notes*, 31: ??-??. Mollet del Vallès
- BERTRAN, J. i TARRAGÓ, M. (1996). Punts d'interès geològic de Mollet del Vallès. *Notes*, 10: 95-110. Mollet del Vallès
- BONVILÀ, P. (1980). El meu Mollet: Boscos i vernedes. Mecanoscrit inèdit. 30 p. Mollet del Vallès.
- BOTER DE PALAU, R. (2002). L'Abans Mollet del Vallès. Recull gràfic 1870-1965. Ed. Efadós. 666p. El Papiol.
- BOTEY, L. (Coord.) (1990). Mollet, el pas del temps. Fundació Caixa de Pensions. 79 p. Barcelona.
- FARRÀS, E. (1998). Ribera amunt són les boniques (Refransys i dites de l'Alt Pirineu Català). Garsineu Edicions. 179 p. Tremp.
- GARCIA-PEY, E. (2001). Els noms de lloc i de persona de Mollet del Vallès. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada 6. 413 p. Mollet del Vallès.
- MAURI, J. B. (2015). L'ermita de Sant Elies, a Sant Pere, es rejoveneix. El 9 Nou-Especial Baix Montseny, 25 d'Abril de 2015
- PÉREZ, F. (1998). Obres Completes de Vicenç Plantada, part II: Monografies i altres escrits. Centre d'Estudis Molletans. Col·lecció Vicenç Plantada, 2. 238 p. Mollet del Vallès.
- SEUMA, T. [en línia]. La plana vallesana I: les fonts de Mollet. <http://labrolla.blogspot.com.es/2014/01/la-plana-vallesana-i-les-fonts-de-mollet.html>
- RIBOT, P. i CAMPRUBÍ, R. (1975). El Montseny. Ed. Destino, 325 p. Barcelona.
- SOLÉ TURA, J. (1993). Rodolins festius de la història de Mollet. I Mil·lenari. Còpia Instant. 63 p. Mollet del Vallès.
- SUNÉ, J. M. (2006). Apunts sobre la vida religiosa a Mollet els anys 1948 i 1949. *Notes*, 21: 115-124. Mollet del Vallès.

TURA, M. i SOLANO, J. (2013). *Vot de poble*
– Els tres genets de l'Apocalipsi–. *Notes*, 28:
33-56. Mollet del Vallès.